

ISSN: 2146-1961

Han, F. & Demirbilek, N. (2021). Üniversite Öğrencilerinin Covid-19 Salgını Süresince Yürütülen Zorunlu Uzaktan Eğitime İlişkin Görüşleri, *International Journal of Eurasia Social Sciences (IJOESS)*, 12(44), 182-203.

DOI: <http://dx.doi.org/10.35826/ijoess.2897>

Makale Türü (ArticleType): Araştırma Makalesi

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN COVID-19 SALGINI SÜRESİNCE YÜRÜTÜLEN ZORUNLU UZAKTAN EĞİTİME İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Ferhat HAN

Dr., Kilis Milli Eğitim Müdürlüğü Ölçme Değerlendirme Merkezi, Kilis, Türkiye, ferhathan@gmail.com
ORCID: 0000-0001-6556-9685

Nesip DEMİRBİLEK

Dr. Öğr. Üyesi, Bingöl Üniversitesi Genç Meslek Yüksek Okulu, Çocuk Gelişimi Programı, Bingöl, Türkiye,
ndemirbilek@bingol.edu.tr ORCID: 0000-0001-5133-7111

Gönderim tarihi: 01.02.2021

Kabul tarihi: 05.26.2021

Yayın tarihi: 14.06.2021

Öz

Bu çalışmanın amacı Covid-19 salgını nedeniyle acil ve zorunlu olarak uzaktan eğitime geçmek zorunda kalan öğrencilerin uzaktan eğitime ilişkin görüşlerini tespit etmektir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Muş Alparslan Üniversitesinde öğrenim gören 572 gönüllü öğrenci oluşturmaktadır. Online olarak toplanan veriler betimsel ve içerik analizi yöntemleri kullanılarak çözümlenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre öğrenciler; uzaktan eğitime geçilmesiyle salgının yayılmasının engellendiğini düşünmektedir. Bununla birlikte salgına bağlı olarak ortaya çıkan kaygılar ve geleceğe ilişkin belirsizlikler öğrencilerin uzaktan eğitime odaklanmasını zorlaştırmaktadır. Esnek çalışma imkânı, eğitimin kesintiye uğramaması, öğrencilerin aileleri ile daha fazla zaman geçirmeleri vb. etkenler uzaktan eğitimin olumlu yönleri olarak görülmektedir. Uzaktan eğitimde derslerinin verimsiz olması, ders içeriklerinin yetersiz olması, uygulamalı derslerin gerçekleştirilememesi, değerlendirme yöntemlerine ilişkin belirsizlikler, internet ve teknolojiye kaynaklı teknik sorunlar, öğretim üyeleriyle iletişim sorunları, evde uygun ders çalışma ortamının olmaması vb. nedenler uzaktan eğitimin olumsuz yönleri olarak görülmektedir. Araştırma bulgularına dayanarak, uzaktan eğitim ders içeriklerinin çoklu ortam uygulamalarıyla zenginleştirilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, zorunlu uzaktan eğitim, üniversite öğrencileri

UNIVERSITY STUDENTS' VIEWS ON COMPULSORY DISTANCE EDUCATION IN THE TIMES OF COVID-19

ABSTRACT

The aim of this study is to determine student views on emergency distance education implemented in the Covid-19 process. A qualitative research method was used in the research. The population of the study is students of Muş Alparslan University and the study group consists of 572 volunteer students. The data collected online were analyzed using descriptive and content analysis methods. According to the results of the research, the spread of the pandemic has been prevented by starting distance education. Flexible working opportunities, more time for students to spend with their families, etc. factors are seen as positive aspects of distance education. Lessons in distance education are inefficient, uncertainty about evaluation methods, technical problems arising from internet and technology, communication problems with faculty members, lack of suitable study environment at home, etc. reasons are seen as negative aspects of distance education. It is recommended to enrich the distance education course contents with multimedia applications.

Keywords: Covid-19, compulsory distance education, university students

GİRİŞ

Uzaktan eğitim sisteminin yaygınlığı ülkemizde ve dünyada her geçen gün artmakla beraber, Covid-19 salgını sonrası zorunlu olarak geçilen uzaktan eğitim sistemi, eğitimin her kademesinde ve daha kapsayıcı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bununla birlikte uzaktan eğitime ani ve zorunlu geçiş ülkemizin uzaktan eğitim sistemi açısından yeterli olup olmadığı sorusunu gündeme getirmiştir. Bu sorunun cevabını almak için günümüzde daha çok bilişim tabanlı yürütülen uzaktan eğitimin tarihine bakmak yerinde olacaktır.

Türkiye tarihinde bilişim tabanlı uzaktan eğitim uygulamalarının yaklaşık 25 yıllık bir geçmişi vardır. Bilişim tabanlı ilk uzaktan eğitim uygulamaları 1996 yılında Bilkent, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi gibi Türkiye'nin önde gelen üniversitelerince başlatılmıştır. Açık öğretim faaliyetleri nedeniyle "Mega Üniversite" olarak adlandırılan Anadolu Üniversitesi 1998 yılında Kazakistan Ahmet Yesevi Üniversitesindeki katılımcılara video konferans yoluyla uzaktan eğitim vermiştir. 1999 yılında üniversiteler arası iletişim ve bilgi teknolojilerine dayalı uzaktan yükseköğretim yönetmeliği yayınlanmıştır. 1999 yılında İstanbul, Ankara ve açık öğretimin öncüsü olan Anadolu Üniversitesi dışında Fırat Üniversitesi de ilklerdendir. Ahmet Yesevi Üniversitesi de uzaktan yüksek lisans dersleri verme konusunda öncü olmuştur. 2000 yılında doğrudan uzaktan eğitimle ilgili olan "The Turkish Online Journal of Distance Education" (TOJDE) dergisi yayın hayatına başlamıştır. 2001 yılında Anadolu Üniversitesi tarafından ilk defa lisans düzeyinde İngilizce öğretmenliği programı başlatılmıştır. 2005 yılında YÖK uzaktan eğitim komisyonu kurulmuştur. 2006 yılında Anadolu Üniversitesi sosyal bilimler enstitüsünde uzaktan eğitim anabilim dalına bağlı olarak Türkiye'nin ilk uzaktan eğitim doktora programı açılmıştır. 2011 yılında 25.02.2011 tarihli torba yasanın 44. ve 46. maddeleri ile yükseköğretimde uzaktan eğitimin yasal zemini oluşturulmuştur. 2013 yılında Anadolu Üniversitesi 'Akadema', Atatürk Üniversitesi ise 'Atademix' isimlerini kullanarak kitlesel açık çevrimiçi dersleri (MOOC) başlatmıştır (Bozkurt, 2017). 2020 yılına gelinde ülkemizde birçok devlet ve vakıf üniversitesinin uzaktan eğitim yoluyla ön lisans, lisans ve yüksek lisans düzeyinde eğitim programları ile öğrencilerine hizmet verdiği bilinmektedir. Bazı üniversiteler ise teorik dersleri uzaktan, uygulamalı dersleri örgün eğitimle yürüterek harmanlanmış eğitim programı uygulamaktadır (Cabı ve Ersoy, 2017; Gelen ve Kaçan, 2020).

Uzaktan eğitim denilince akla gelen ilk kavram açık öğretimdir. Bununla birlikte e-öğrenme, e-öğretim, eş-zamanlı (senkron), eş-zamansız (asekron) eğitim kavramları uzaktan eğitimle birlikte kullanılan kavramlardır (Aydemir, 2018). Uzaktan eğitim bir ya da birden çok teknolojinin aynı anda kullanılarak öğretici ve öğrencilerin aynı mekanda bulunmadan yürütülebildiği, öğretmen ve öğrenci arasındaki etkileşimin eşzamanlı veya eşzamansız bir şekilde düzenli olarak sürdürüldüğü bir eğitimidir (İşman, 2011; Seaman J. E., Allen ve Seaman, J., 2018). Uzaktan eğitim, sistem yaklaşımı içerisinde amaçlı ve planlı olarak yürütülen uygulamaların birleşiminden oluşmaktadır (Bozkurt, 2020). Uzaktan eğitim uygulamaları sayesinde öğreticiler ve öğrenciler özel öğretim tasarımı ve teknolojileri sayesinde zaman ve mekândan bağımsız olarak, planlı bir şekilde etkileşim kurabilirler (Aydemir, 2018; Moore ve Kearsley, 2011). Uzaktan eğitime ilişkin çeşitli tanımlar bulunmakla beraber, uzaktan

eğitimin temel amacı farklı mekânlarda bulunan öğrenen ve öğretene buluşturarak eğitimin aksamasına sebep olabilecek engelleri ortadan kaldırmaktır (Gelen ve Kaçan, 2020).

Uzaktan eğitim yoluyla eş-zamanlı olarak yürütülen derslerde öğretim elemanı ve öğrenciler dijital ortamlardaki derslere aynı anda katılırlar ve bu modelde bir ders oturumu, birçok noktaya aynı anda (eşzamanlı olarak) ulaştırılır. Bu modelde gerekli enformasyon anında gerçekleşir. Öğretim elemanları ile öğrenciler arasında çift yönlü bir iletişim kanalının olduğu bu modelde, genellikle bilgisayarlar ve akıllı telefonlar gibi güncel bilişim teknolojileri cihazları ve internet kullanılmaktadır (Aslantaş, 2014). Bu modelde öğrenciler uzaktan eğitim için kullanılan yazılımların özelliklerine göre, anlık mesajlaşma uygulamasını veya mikrofon, kamera kullanarak, klasik sınıflarda olduğu gibi anlık veya izin isteyerek derse katılabilir, sorular sorabilir.

Eş-zamansız derslerde ise kayıt altına alınan ders videoları ve dokümanlara öğrenciler istedikleri an ulaşabilirler (Solak, Ütebak ve Yalçın, 2020). Asenkron olarak da adlandırılan bu modelde gerekli bilgi ve ders dokümanları erişime açılmadan önce üretilmekte ve depolanmaktadır. Üniversitelerde öğrenciler kendilerine tanımlanan bir kullanıcı adı ve şifreyle diledikleri zaman ve sayılarda derslere erişebilirler. Asenkron eğitimde, dersler sürekli olarak güncellenebilir (Aslantaş, 2014). Bu modelde derslere devam durumu, sistemde kalma süreleri, ders tekrar sayıları, ders sonunda yapılabilecek farklı değerlendirme yöntemleriyle öğrencilerin öğrenme düzeyleri tespit edilebilir. Bu modelde aynı zamanda öğrenciler kullanılan uzaktan eğitim yazılımının izin verdiği ölçüde kendi aralarında veya öğretim elemanları ile forum üzerinden mesajlaşabilirler.

Uzaktan eğitim sisteme yüklenen bir video dersinden veya dokümanından çok daha fazlasıdır. Uzaktan eğitim sadece örgün eğitim gören öğrenciler için değil, her yaş ve meslek grubundan geniş bir kitleye zaman ve mekân sınırı olmadan yaşam boyu eğitim fırsatları sunmaktadır (Akyürek, 2020; Karakuş, Ucuşatar, Karacaoğlu, Esendemir ve Bayraktar, 2020; Salleh, Ghazali, Ismail, Aliasand Rahim 2020). Uzaktan eğitim sayesinde öğrenciler farklı şehir ve ülkelerdeki üniversitelerden dersler alabilirler (Salleh vd., 2020). Uzaktan eğitim dezavantajlı öğrencilere fırsat eşitliği sunabilir (Pirozhkova, Ponomareva ve Solopina, 2020). Bazı üniversiteler bulunduğu bölgenin coğrafi özelliklerine bağlı olarak yoğun kar yağışı gibi hava muhalefetinin olduğu dönemlerde zorunlu olarak eğitim öğretime ara vermektedir. Uzaktan eğitim özellikle olumsuz hava koşulları ve coğrafyaya bağlı olarak ortaya çıkan ulaşım zorluklarını ortadan kaldırabilir (Djalilova, 2020).

Uzaktan eğitimin birçok olumlu yönü, faydaları olmasına rağmen bazı olumsuzlukları ve kısıtlamaları da vardır. Uzaktan eğitime; motivasyonu kaybına neden olduğu (Karakuş vd., 2020), uygulama gerektiren derslerden verim alınamadığı (Clark, 2020; Djalilova, 2020), takım çalışmalarını azalttığı (Keskin ve Özer-Kaya, 2020), internet vb. teknik aksaklıklar yaşandığı, alınan eğitimin, sertifikanın, diplomanın resmi kurumlar tarafından tanınmayabildiği (Pirozhkova vd., 2020), siber güvenlik problemlerine neden olduğu (Al Lily, Ismail, Abunasser ve Alqahtani, 2020) gibi eleştiriler yöneltilmektedir.

Covid-19 salgını boyunca klasik eğitim sistemimiz işlevini yerine getiremediği için bu dönemde klasik eğitim yöntemlerimizin gözden geçirilmesi bir zorunluluk olmuştur. Salgın öncesi dönemde seçenek olarak sunulan

veya örgün eğitimi destekleyici olarak kullanılan uzaktan eğitim bu dönemde tek seçenek olmuştur. Uzaktan eğitim konusunda tecrübesi ve gerekli altyapısı olan üniversiteler acil ve zorunlu uzaktan eğitim sürecinde pek fazla sorun yaşamamış olsalar da, bu durum yeni kurulan diğer üniversiteler açısından biraz zorlayıcı olmuştur. Alanyazın çalışmaları bu görüşü desteklemektedir.

Al Lily ve diğerlerinin (2020) araştırmasında, uzaktan eğitim süresince, canlı derslere bağlanamama, ders sırasında bağlantının kopması vb. teknolojik sorunların öğrencilerin uzaktan eğitime bakışını olumsuz etkilediği tespit edilmiştir. Chen ve diğerlerinin (2020) araştırmasında, üniversite ve lisansüstü düzeylerde uzaktan öğretim yapan akademisyenlerin bilişim teknolojilerini kullanma becerisinin yeterli olmadığı tespit edilmiştir. Uzaktan eğitim programının nasıl hazırlanacağını, derslerini işlemek için hangi öğretim platformunu kullanacağını ve uzaktan öğretim programının nasıl değerlendirileceğini bilmeyen akademisyenlerin varlığı, öğrencilerin uzaktan eğitime bakışını olumsuz etkilemektedir. Nenko, Kybalna ve Snisarenko'nun (2020) araştırmasında benzer şekilde, gelenekçi davranıp çağın gerekleri doğrultusunda kendisini güncellemeyen akademisyenlerin bilişim teknolojilerini kullanma konusunda isteksiz olduğu görülmüştür. İlgili çalışmada üniversite öğrencilerinin %30'u, bilişim teknolojilerini kullanma konusunda yetersiz olan akademisyenlerin uzaktan eğitime hazır olmadıklarını ifade etmişlerdir. Keskin ve Özer – Kaya'nın (2020) araştırmalarında, Covid-19 salgını süresince zorunlu olarak yürütülen uzaktan eğitimlerde öğrencilerin öğretim elemanlarıyla yeterince iletişim kuramadıklarını ve yeterli geribildirim alamadıkları tespit edilmiştir. Karatepe, Küçükgençay ve Peker'in (2020) araştırmalarında benzer şekilde öğretmen adayları uzaktan çevrimiçi derslerde arkadaşları ve öğretim elemanları ile iletişim sorunları yaşadıkları tespit edilmiştir.

Gerek ulusal gerek uluslararası alan yazın çalışmaları, salgın süresince acil ve zorunlu olarak yürütülmeye çalışılan uzaktan eğitim sürecinde birçok olumsuzluğun yaşandığını göstermektedir. Olağan dışı bir durum olarak görülebilecek salgın sürecinde, uzaktan eğitimin tamamen olumlu hikâyeler üretmesi de beklenmemelidir. Bu gerçeklikle beraber uzaktan eğitim tecrübesi olmayan üniversitelerde öğrenim gören öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinden nasıl etkilendiğini anlama açısından bu konuda yapılacak çalışmalar önemli görülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, 2019-2020 eğitim öğretim yılının ilkbahar döneminde Covid-19 salgını nedeniyle örgün eğitimden uzaktan eğitime geçmek zorunda kalan öğrencilerin, üniversitelerinde yürütülen uzaktan eğitime ilişkin görüşlerini tespit etmektir. Salgın sürecinde toplumun birçok kesimi tarafından uzaktan eğitimin mi yoksa örgün eğitimin mi daha iyi olduğuna ilişkin tartışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmada amaç hangi eğitim sisteminin daha iyi olduğunu tartışmak değil, üniversitemizde salgın döneminde uygulanan "acil ve zorunlu uzaktan eğitimin" olumlu ve olumsuz yönlerini öğrencilerin gözünden tespit ederek, hâlihazırda ve gelecekte kullanılacak uzaktan eğitim sistemlerinin niteliğine katkı sağlamaktır.

Bu amaç doğrultusunda araştırmanın alt problemleri şu şekilde belirlenmiştir.

- 1) Salgın nedeniyle zorunlu olarak yürütülen uzaktan eğitimin olumlu yönleri nelerdir?
- 2) Salgın nedeniyle zorunlu olarak yürütülen uzaktan eğitimin olumsuz yönleri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmanın Deseni

Üniversite öğrencilerinin uzaktan eğitime ilişkin görüşlerinin incelendiği bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden olgu bilim (fenomenolojik) deseni kullanılmıştır. Olgu bilim çalışmalarında farkında olduğumuz ancak derinlemesine bilgi sahibi olmak istediğimiz konular araştırılmaktadır. Olgu bilim çalışmalarında amaç ilgili olguyu yoğun olarak yaşayan ve ilgili konuda çeşitli deneyimleri olan bireylerin görüşlerini betimlemektir (Büyüköztürk vd., 2013; Yıldırım ve Şimşek, 2016). Olgu bilim deseninde bireylerin iç dünyaları ve bilinç yapıları keşfedilmeye çalışılır (Mayring, Gümüş ve Durgun, 2011). Olgu bilim deseninde ayrıca aşına olduğumuz olguların katılımcıların ifadeleriyle zenginleşmesi sağlanabilir (Sönmez ve Alacapınar, 2011; Yaman, Mermer ve Mutlugil, 2009). Bu çalışmada, uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin yaşadığı çeşitli sorunları ve bazı kazanımları deneyimleyen araştırmacıların sürece ilişkin algıları, öğrencilerin bakış açılarıyla zenginleştirilmiştir.

Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmada örneklem seçimine gidilmeyip evrende yer alan tüm üniversite öğrencilerine ulaşılmaya çalışılmıştır. Muş Alparslan Üniversitesinde çeşitli fakültelerde ve düzeylerde öğrenim gören toplam 572 üniversite öğrencisi araştırma formunu doldurarak araştırmaya gönüllü olarak katılmıştır. Çalışmaya katılan öğrencilerin demografik bilgileri Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilere Ait Demografik Bilgiler

Değişkenler	Kategori	N	%
Cinsiyet	Kadın	350	61,2
	Erkek	222	38,8
Sınıf Düzeyi	1.Sınıf	201	35,1
	2.Sınıf	139	24,3
	3.Sınıf	99	17,3
	4.Sınıf	110	19,2
	5.Sınıf	23	4
Yaşadığı yer	Köy	135	23,6
	İlçe/kasaba	122	21,3
	Şehir	176	30,8
	Büyükşehir	139	24,3
Toplam öğrenci sayısı		572	100

Araştırmaya katılan öğrencilerin %61,2’si kadınlardan oluşmaktadır. Sınıf düzeyi açısından katılımcılardan; birinci sınıf düzeyindekilerin oranı %35,1, ikinci sınıf düzeyindekilerin oranı %24,3, üçüncü sınıftakilerin %17,3, dördüncü sınıftakilerin %19,2 ve beşinci sınıf öğrencilerinin de %4’dür. Yaşanılan yere ilişkin ise köyde yaşayanlar %23,6, ilçede yaşayanlar %21,3, şehirde yaşayanlar %30,8 ve büyükşehirde yaşayanlar %24,3 oranındadır.

Acil ve zorunlu uzaktan eğitime ilişkin görüş bildiren katılımcılardan bazıları sadece olumsuz, bazıları da sadece olumlu görüş bildirmiştir. Öğrencilerin bir kısmı olumlu ve olumsuz yönler için birden fazla görüş bildirmiştir. Bazı öğrenciler formu yanlışlıkla birden fazla göndermiştir. Yanlış doldurulan formlar çıkarıldıktan sonra olumlu görüş bildiren öğrenci sayısı toplamda 347, olumsuz görüş bildiren öğrenci sayısı ise toplamda 533'dür. Bu yönüyle olumlu ve olumsuz görüş bildiren öğrenci sayılarına ilişkin frekans ve yüzde değerleri farklılık göstermektedir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma kapsamındaki veriler, çevrimiçi olarak hazırlanan veri toplama aracının öğrencilere gönderilmesi yoluyla toplanmıştır. Google Forms üzerinden hazırlanan veri toplama aracı öğrencilerin üniversitelerinde kullandıkları e-mail adreslerine gönderilmiştir. Araştırmacılar tarafından hazırlanan iki açık uçlu soruya, eğitim bilimleri alanında görev yapan bir akademisyenin görüşü alınarak son şekli verilmiştir. Katılımcılara yöneltilen açık uçlu sorular şöyledir.

1. Sizce, salgın nedeniyle zorunlu olarak yürütülen uzaktan eğitimin olumlu yönleri nelerdir?
2. Sizce, salgın nedeniyle zorunlu olarak yürütülen uzaktan eğitimin olumsuz yönleri nelerdir?

Nitel araştırmalarda elde edilen verilerin analizinde farklı yaklaşımlar kullanılmaktadır (Elo ve Kyngäs, 2008: 107). Strauss ve Corbin'e (1990) göre nitel verilerin betimsel ve içerik analizi olmak üzere iki şekilde analizi yapılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu araştırmada her iki yöntem de kullanılmıştır. Betimsel analiz kısmında, öğrencilerin acil ve zorunlu uzaktan eğitime yönelik görüşleri olumlu ve olumsuz olarak sınıflandırılmış ve öğrencilerin görüşlerini yansıtmak için doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Öğrencilerin olumlu ve olumsuz görüşlerinin aynı zamanda içerik analizi yapılmıştır. Elde edilen kodlar doğrultusunda temalar oluşturulmuştur. Öğrencilerden elde edilen kodlar tekrarlanma sıklığına göre çoktan aza doğru sıralanmıştır. Bu sıralamalar frekans ve yüzde değerleriyle gösterilmiştir. Araştırmaya katılan öğrenciler Ö1, Ö2, Ö3... şeklinde kodlanmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırma verilerine nasıl ulaşıldığı, veri toplama sürecinin detaylarının raporlaştırılması nitel araştırmalarda geçerliği sağlama açısından önemlidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu araştırmada verilerin analiz edilmesiyle ulaşılan kodlar araştırmacılar tarafından oluşturulan kategoriler altında toplanmıştır. Bu işlem iki araştırmacı tarafından bağımsız olarak gerçekleştirilmiştir. Fikir birliğine varılan kategorilere, daha sonra eğitim bilimleri alanında görev yapan bir akademisyenden de uzman görüşü alınarak son hali verilmiştir. Hangi kodun hangi kategori altında yer alması gerektiği konusunda fikir birliğine varılamayan kodlar ve kategori eşleştirme sayıları belirlenerek araştırmanın güvenilirliği sağlanmaya çalışılmıştır. Nitel çalışmalarda karşılaştırma amacıyla yapılan değerlendirmeler arasındaki uyumun %90 ve üzeri olması çalışmanın istenen düzeyde bir güvenilirliğe sahip olduğunu göstermektedir (Saban, 2008). Bu araştırmanın güvenilirliği; Miles ve Huberman'ın (1994) formülü; [Güvenirlik= Görüş Birliği / (Görüş birliği+ Görüş ayrılığı)*100] kullanılarak hesaplanmıştır. Bu araştırma için

güvenirlik oranı $(521/572 \cdot 100) = \%91$ olarak tespit edilmiştir. Miles ve Huberman'ın formülüne göre bu araştırmanın güvenilirliğinin yüksek olduğu söylenebilir.

Etik Kurul Onayı

Bu çalışma için Bingöl Üniversitesi Rektörlüğünden 12/10/2020-E.18795 evrak tarih ve sayılı etik kurul raporu alınmıştır.

BULGULAR

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemine yanıt bulmak için öğrencilere, “Sizce salgın nedeniyle, zorunlu olarak yürütülen uzaktan eğitimin olumlu yönleri nelerdir? Yaşadığınız olaylardan örnek vererek açıklar mısınız?” sorusu sorulmuş ve bulgular öğrencilerden alınan cevaplar doğrultusunda oluşturulmuştur. Öğrencilerin zorunlu uzaktan eğitimin olumlu yönlerine ilişkin görüşleri Tablo 2 'de yer almaktadır.

Tablo 2. Üniversite Öğrencilerinin Zorunlu Uzaktan Eğitime İlişkin Olumlu Görüşleri

Temalar	Kodlar	f	%	
Salgının Önlenmesi	Salgını önlemesi, virüs bulaşma riskini azaltması	131	37,75	
	Esnek çalışma imkânı, zamanın daha verimli kullanılması	29	8,36	
	Eğitimin kesintiye uğramaması	21	6,05	
	İstenilen zamanda ve sayıda ders tekrarlarının olması	12	3,46	
	Eğitim imkânlarının artması, farklı kaynaklardan yararlanabilme	11	3,17	
	Devamsızlık sorununun yaşanmaması	6	1,73	
	Uzaktan eğitim sisteminin sağladıkları	Derslerin verimli geçmesi	6	1,73
		Mekân sınırlamasının olmaması	5	1,44
		Öğrenim görülen bölümün uzaktan eğitime uygun olması	3	0,86
		Motivasyonu artırması	3	0,86
	Sanal sınıfın oluşturulması	2	0,58	
	Teknolojiyi kullanma becerisinin artması	2	0,58	
	Eğitimin ayağımıza gelmiş olması	1	0,29	
Aile ile birlikte olmanın faydaları	Aile ile birlikte olmak, aile ile daha fazla vakit geçirebilmek	55	15,85	
	Evde güzel yemekler yiyebilmek	2	0,58	
	Yemekhanede sıra beklemekten kurtulmak	1	0,29	
	Kalacak yer sıkıntısı yaşamamak	1	0,29	
	Yurt gibi kirli bir ortamda kalmak zorunda olmamak	1	0,29	
	Köy işlerinde aileye yardımcı olabilmek	1	0,29	
Değerlendirme yöntemleri, sınavlara ilişkin avantajlar	KPSS sınavına daha iyi çalışabilmek	9	2,59	
	Sınav yerine ödev verilmesi	4	1,15	
	Dersleri geçmenin kolaylaşması	4	1,15	
	Sınavlara çalışmak için daha fazla zamana sahip olmak	3	0,86	
	Ders sorumluluklarının azalması	1	0,29	
	Not ortalamasının yükselmesi	1	0,29	
	Sınav baskısının olmaması	1	0,29	
	Dikey geçiş sınavına daha iyi çalışabilmek	1	0,29	
	Sınavların internet üzerinden yapılması	1	0,29	
	Online sınavların daha güvenilir olması	1	0,29	
Dinlenme, tatil imkânı	Sosyal aktivitelere ve hobilere daha fazla vakit ayırabilmek	9	2,59	
	Daha fazla uyuyabilmek, erken kalkma sorununun olmaması	3	0,86	
	Dinlenebilmek	3	0,86	
	Tatil	2	0,58	

	Okula gitmek zorunda olmamak	2	0,58
	Okula kadar yürümeyip yorulmamak	1	0,29
	Sabahın erken saatlerinde okula gitmek zorunda olmamak	1	0,29
	Boş vakit kazandırması	1	0,29
	Yalnız kalabilmek	1	0,29
Ekonomik kazanımlar	Ekonomik olması, masrafların azalması	16	4,61
	Ulaşım araçlarının daha az kullanılması	3	0,86
	Hem öğrenip görüp hem çalışabilmek	3	0,86
Kişisel gelişime katkıları	Daha fazla kitap okuyabilmek	7	2,02
	Kendini geliştirmeye fırsat bulma	5	1,44
	Bireysel çalışma ve araştırma alışkanlığı kazandırması	3	0,86
	Uzaktan eğitim teknolojilerini öğrenmiş olmak	3	0,86
	Pes etmeme alışkanlığı kazandırması, çaba göstermeyi öğrenme	2	0,58
Öğretim kadrosuyla ilgili olumlu yönler	Hocaların anlayışlı, motive edici olması	8	2,31
	Hocalarla iletişimin artması, güçlenmesi	6	1,73
	Hocaların düzenli olarak ders notlarını paylaşması	3	0,86
	Gerekli açıklamaların zamanında yapılması	1	0,29
Diğer olumlu yönler	Örgün eğitimin öneminin anlaşılması	4	1,15
	Üniversitenin kapatılması	1	0,29
	Kurulacak olan yeni düzene uyum sağlamak	1	0,29
	Geç kalınmış olsa da uzaktan eğitim sistemine geçmiş olmak	1	0,29
	Muş'un olumsuz hava şartlarından kurtulmak	1	0,29

Tablo 2 incelendiğinde öğrencilerin uzaktan eğitimin olumlu yönlerine ilişkin görüşleri; salgının önlenmesi, uzaktan eğitim sisteminin sağladıkları, aile ile birlikte olmanın faydaları, değerlendirme yöntemleri, sınavlara ilişkin avantajlar, dinlenme, tatil imkânı, ekonomik kazanımlar, kişisel gelişime katkıları, öğretim kadrosuyla ilişkili olumlu yönler ve diğer olumlu yönler temaları altında toplanmıştır.

Salgın önlenmesi temasında, öğrencilerin %37,75'i uzaktan eğitimin salgını önlediğini ve virüs bulaşma riskini azalttığını düşünmektedir. Uzaktan eğitimin olumlu yönlerine ilişkin ilgili temada görüş bildiren bazı öğrencilerin ifadeleri şöyledir.

"Hastalığa yakalanmamak. Okuldan yakın bir arkadaşımın testi pozitif çıktı. Pandemi sebebiyle okullar kapalı olduğundan arkadaşımın herhangi bir teması olmadı ve böylece gerek kendi gerekse ailemde ki bireylerin sağlığını tehlikeye atmamış oldum." (Ö96)

"Kendimizi izole ederek virüsün bize bulaşmasını engellemek ve yayılmasını engellemek olmuştur."(Ö82)

Uzaktan eğitim sisteminin sağladıkları temasında, öğrencilerin %8,36'sı uzaktan eğitimin esnek çalışma imkânı sunarak zamanın daha verimli kullanılmasını sağladığını ifade etmiştir. Öğrenciler uzaktan eğitim sayesinde eğitimlerinin kesintiye uğramamasını (%6,05), istenilen zamanda ve sayıda ders tekrarlarının olmasını (%3,46), eğitim imkânlarının artması ve farklı kaynaklardan yararlanabilmeyi (%3,17), devamsızlık sorununun yaşanmamasını (%1,73), derslerin verimli geçmesini (%1,73), mekân sınırlamasının olmamasını (%1,44), öğrenim görülen bölümün uzaktan eğitime uygun olmasını (%0,86), motivasyonu artırmasını (%0,86), sanal sınıfın oluşturulmasını (%0,58), teknolojiyi kullanma becerisinin artmasını (%0,58) ve eğitimin ayaklarına kadar

gelmiş olmasını (%0,29) uzaktan eğitimin olumlu yönleri olarak ifade etmişlerdir. Uzaktan eğitimin olumlu yönlerine ilişkin ilgili temada görüş bildiren bazı öğrencilerin ifadeleri şöyledir.

“Vakit kaybı pek olmuyor ve istediğin zaman istediğin derslere bakabiliyorsun.” (Ö29).

“Eğitim dersleri için çeşitli kaynakları öğrenmiş olduk.” (Ö68).

“Olumlu yönleri dersler için belirli bir saat verilmemesi. Yani ders saatinde internetin olmaması gibi bir durumda dersten geri kalmamak. Yüklenen ders videolarını tekrar dinleme fırsatı olması.” (Ö199).

Aile ile birlikte olmanın faydaları temasında, öğrencilerin %15,85’i uzaktan eğitim sayesinde aileleri ile birlikte olabildiklerini ve aileleri ile daha fazla vakit geçirebildiklerini ifade etmiştir. Aile temasında öğrenciler uzaktan eğitime ilişkin ayrıca; evde güzel yemekler yiyebilmek (%0,58), yemekhanede sıra beklemekten kurtulmak (%0,29), kalacak yer sıkıntısı yaşamamak (%0,29), yurt gibi kirli bir ortamda kalmak zorunda olmamak (%0,29) ve köy işlerinde aileye yardımcı olabilmek (%0,29) şeklinde olumlu görüş bildirmiştir. Uzaktan eğitimin olumlu yönlerine ilişkin ilgili temada görüş bildiren bazı öğrencilerin ifadeleri şöyledir.

“Zaman sorunu olmaksızın ailemizle bir arada toplu olarak yaşamak.” (Ö126)

“Ailemizle daha çok vakit geçirmemiz.” (Ö273).

Değerlendirme yöntemleri, sınavlara ilişkin avantajlar temasında, öğrencilerin %2,59’u uzaktan eğitim sürecinde KPSS sınavına daha iyi çalışabildiklerini ifade etmiştir. Öğrenciler ayrıca, sınav yerine ödevlerin verilmesi (%1,15), dersleri geçmenin kolaylaşması (%1,15), sınavlara çalışmak için daha fazla zamana sahip olunması (%0,86), ders sorumluluklarının azalması (%0,29), not ortalamasının yükselmesi (%0,29), sınav baskısının olmaması (%0,29), Dikey Geçiş Sınav’ına daha iyi çalışabilmesi (%0,29), sınavların internet üzerinden yapılması (%0,29) ve online sınavların daha güvenilir olmasını (%0,29), uzaktan eğitimin olumlu yönleri olarak ifade etmişlerdir. Uzaktan eğitimin olumlu yönlerine ilişkin ilgili temada görüş bildiren bazı öğrencilerin ifadeleri şöyledir.

“KPSS çalışmak için daha çok zaman oldu.” (Ö151).

“Sınav yerine bazen ödev verilmesi olumlu.” (Ö242).

Dinlenme, tatil imkânı temasında; sosyal aktivitelere ve hobilere daha fazla vakit ayırabilmek, daha fazla uyuyabilmek, erken kalkma sorunun olmaması, dinlenebilmek, tatil, okula gitmek zorunda olmamak, okula kadar yürümeyip yorulmamak, sabahın erken saatlerinde okula gitmek zorunda olmamak, boş vakit kazandırması, yalnız kalabilmek. Uzaktan eğitimin olumlu yönlerine ilişkin ilgili temada görüş bildiren bir öğrencinin ifadesi şöyledir.

"Kafamızı dinleme ve bir süre kendimizle baş başa kalma şansını yakaladık. Kendimize zaman ayırabilme, boş zamanlardan yararlanıp çeşitli hobileri daha çok yapma şansı. Mesela kitap okumak, aile ile vakit geçirmek vs. aradaki bağı kuvvetlendirmektedir." (Ö74).

Öğretim kadrosuyla ilgili olumlu yönler temasında, öğrencilerin %2,31'i, uzaktan eğitim sürecinde hocaların anlayışlı ve motive edici olduğunu ifade etmiştir. Öğrenciler uzaktan eğitim sürecinde; hocalarla iletişimlerinin güçlendiğini (%1,73), hocaların ders notlarını düzenli olarak paylaştıklarını (%0,86) ve gerekli açıklamaları zamanında yaptıklarını (%0,29) uzaktan eğitimin olumlu yönleri olarak ifade etmişlerdir. Uzaktan eğitimin olumlu yönlerine ilişkin ilgili temada görüş bildiren bazı öğrencilerin ifadeleri şöyledir.

"Bazı hocalarımızın bize çok ama çok, ellerinden gelenin üstünde bir çabayla bilgi aktarımı yapmaya çalışması." (Ö25).

"Hocalarımızla daha iyi iletişime geçebiliyorum. Takıldığım soruları sorabiliyorum. Üniversitedeyken hocaları bulana aşk olsun." (Ö90).

"Hocalarımız bizi her an destekleyip yönlendiriyor ve anlayış gösteriyor." (Ö246).

Ekonomik kazanımlar temasında, öğrencilerin %4,61'i uzaktan eğitimin ekonomik olduğunu ve masraflarının azaldığını ifade etmiştir. Öğrenciler bu süreçte ulaşım araçlarının daha az kullandıklarını (%0,86), hem öğrenim görüp hemde çalışarak ekonomik gelir elde ettiklerini (%0,86) ifade etmişlerdir. Uzaktan eğitimin olumlu yönlerine ilişkin ilgili temada görüş bildiren bazı öğrencilerin ifadeleri şöyledir.

"Maddi, yol, barınma açısından çok olumlu, etkili kullanılabilse böyle devam edebilir." (Ö6).

"Offline ders içerikleri ile istediğim zaman çalışabilme ve quizizz.com sınavları ile sınav fobisini yenmek. Bu sayede hem alanım ile ilgili bir işte çalışabiliyorum hem de okuyabiliyorum ve aileme fazla yük olmuyorum." (Ö193).

Kişisel gelişime katkıları temasında öğrenciler; daha fazla kitap okuyabilmek, kendini geliştirmeye fırsat bulma, bireysel çalışma ve araştırma alışkanlığı kazandırması, uzaktan eğitim teknolojisini öğrenmiş olmak, pes etmeme alışkanlığı kazandırması, çaba göstermeyi öğrenme şeklinde görüş bildirmişlerdir. Uzaktan eğitimin olumlu yönlerine ilişkin ilgili temada görüş bildiren bir öğrencinin ifadesi şöyledir.

"Evde imkânlar dâhilinde daha fazla zaman bulabiliyorum. Dersler dışında kitap okuyabiliyorum. Akşamları 2 saat televizyon izleyebiliyorum. Derslerim de bu süreçte aksamıyor. Uzaktan takip edebiliyorum. Derslerin bu şekilde işlenmesi benim açımdan kendimle daha fazla zaman geçirmemi sağladı. Sosyal çevreden uzak olup mecburen evde kaldığım için kendimi geliştirmek daha fazla zaman bulabiliyorum."(Ö51).

Uzaktan eğitimin olumlu yönlerine ilişkin diğer temasında öğrenciler, örgün eğitimin öneminin daha iyi anlaşıldığını ve bir öğrenci zorunlu uzaktan eğitim sayesinde salgın sonrası kurulacak yeni dünya düzenine daha kolay uyum sağlanabileceğini ifade etmiştir.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemine yanıt bulmak için öğrencilere, “Sizce salgın nedeniyle, zorunlu olarak yürütülen uzaktan eğitimin olumsuz yönleri nelerdir? Yaşadığınız olaylardan örnek vererek açıklar mısınız?” sorusu sorulmuş ve bulgular öğrencilerden alınan cevaplar doğrultusunda oluşturulmuştur. Öğrencilerin zorunlu uzaktan eğitimin olumsuz yönlerine ilişkin görüşleri Tablo 3 ‘de yer almaktadır.

Tablo 3. Üniversite Öğrencilerinin Zorunlu Uzaktan Eğitime İlişkin Olumsuz Görüşleri

Temalar	Kodlar	f	%
Uzaktan eğitim dersleri ile ilgili olumsuzluklar	Örgün eğitime göre derslerin verimsiz olması, yeterince anlaşılabilmesi, etkileşimin olmaması	134	25,14
	Ders içeriklerinin yetersiz olması	63	11,82
	Uygulamalı derslerin gerçekleştirilememesi	20	3,75
	Öğrenim görülen bölümün uzaktan eğitime uygun olmaması	11	2,06
	Bazı derslerin uzaktan eğitim yoluyla yeterince anlaşılabilmesi	6	1,13
	Ders saatlerinin esnek olmaması	3	0,56
Değerlendirme yöntemi ve sınavlardan kaynaklanan olumsuzluklar	Uzaktan eğitimin karmaşık olması	1	0,19
	Değerlendirme yöntemlerine ilişkin belirsizlikler, sorunlar, kaygılar	79	14,82
	Ödev ve sorumlulukların fazla olması	49	9,19
Uzaktan eğitim altyapısı, internet ve teknolojik kaynaklanan olumsuzluklar	Notların düşmesi ve okulu uzatma ihtimali	40	7,50
	İnternetin olmaması veya internete bağlanamama sorunları	109	20,45
	Uzaktan eğitim altyapısının yetersiz olması, teknolojik sorunlar	17	3,19
	Uzaktan eğitim için gerekli olan teknolojik cihazlara sahip olmama	9	1,69
	Uzun süreli telefon ve bilgisayar kullanımına bağlı olarak ortaya çıkan sağlık sorunları	2	0,38
Öğretim kadrosundan kaynaklanan olumsuzluklar	Telefon bağımlılığı yapması	1	0,19
	Öğretim üyeleriyle iletişim sorunları	44	8,26
	Öğretim üyelerinin yeteri kadar rehberlik, yönlendirme yapmaması	37	6,94
	Öğretim üyelerinin anlayışsız olması	24	4,50
Motivasyona bağlı olumsuzluklar	Öğretim üyelerinin uzaktan eğitim konusunda yetersiz olması	22	4,13
	Uzaktan eğitim video derslerinde hocaların doğal davranmaması	1	0,19
	Motivasyon eksikliğine bağlı olarak derslere odaklanamamak	66	12,38
	Sınıf disiplininin olmaması	6	1,13
Ev koşulları ve diğer şartlarla ilgili olumsuzluklar	Eğitimin yüz yüze olmaması nedeniyle derslere aktif olarak katılamamak	5	0,94
	Sınıf ortamının oluşturduğu rekabetin olmaması	1	0,19
	Evdeki ders çalışma ortamının uygun olmaması	40	7,50
	Okul dışındaki sorumlulukların ders çalışmaya engel olması	15	2,81
Salgın ve sosyal mesafe kuralı ile ilgili olumsuzluklar	Derslere ve ders çalışmaya ayrılacak yeterli zamanın olmaması	2	0,38
	Herkesin aynı imkânlara sahip olmaması	2	0,38
	Salgına bağlı olarak ortaya çıkan olumsuz psikolojinin derslere odaklanmayı zorlaştırması	27	5,07
	Geleceğe ilişkin belirsizlikler, kaygılar	17	3,19
	Kütüphaneye veya gerekli ders araç ve gereçlerine ulaşamamak	7	1,31
	Staj yapamıyor olmak	2	0,38
Sosyal yaşama ilişkin olumsuzluklar	Mezuniyet balosu yapamayacak olmak	2	0,38
	Kütüphaneden alınan kitapların iade edilememesi	1	0,19
	Sosyalleşme imkânının azalması	20	3,75
	Arkadaşları özlemek	1	0,19

Tablo 3 incelendiğinde öğrencilerin acil ve zorunlu uzaktan eğitimin olumsuz yönlerine ilişkin görüşleri sırasıyla en çok; uzaktan eğitim dersleri ile ilgili olumsuzluklar, değerlendirme yöntemleri ve sınavlardan kaynaklanan

olumsuzluklar, uzaktan eğitim altyapısı, internet ve teknolojiden kaynaklanan olumsuzluklar, öğretim kadrosundan kaynaklanan olumsuzluklar, motivasyona bağlı olumsuzluklar, ev koşulları ve diğer şartlarla ilgili olumsuzluklar, salgın ve sosyal mesafe kuralı ile ilgili olumsuzluklar, sosyal yaşama ilişkin olumsuzluklar, temaları altında kodlanmıştır.

Uzaktan eğitim dersleri ile ilgili olumsuzluklar temasında, öğrencilerin %25,14'i örgün eğitime göre derslerin verimsiz olduğunu, etkileşim olmadığı için derslerin yeterince anlaşılmadığını ifade etmiştir. Öğrenciler ayrıca, uzaktan eğitim ders içeriklerinin yetersiz olduğunu (%11,82), uygulamalı derslerin gerçekleştirilemediğini (%3,75), öğrenim gördükleri bölümün uzaktan eğitime uygun olmadığını (%2,06), bazı derslerin uzaktan eğitim yoluyla yeterince anlaşılmadığını (%1,13), ders saatlerinin esnek olmadığını (%0,56) ve uzaktan eğitimin karmaşık olduğunu (%0,19) ifade etmişlerdir. Uzaktan eğitimin olumsuz yönlerine ilişkin ilgili temada görüş bildiren bazı öğrencilerin ifadeleri şöyledir.

“Ben hemşirelik okuyorum ve uygulamalı olarak alacağım dersler var. Bunları uygulamalı göremiyorum umarım telafi yaparlar ve ilerde meslek hayatıma yansımaz bu eksiklik ve sadece doküman yükleyerek öğrenemem konuları, online dersin olması gerekiyor.” (Ö40).

“Hiçbir bilgi öğrenemedim sadece PDF’lerle yürütülmeye çalışılıyor ama yeterli değil. Kitaba dokunmadan o ortamı hissetmeden bilginin tamamen alınacağını düşünmüyorum.” (Ö71).

“Uzaktan eğitim olması öğrencinin bilgi eksikliğine sebep oluyor. Okulda kullanılan ders araç gereçlerinin çoğu uzaktan eğitimde temin edilemiyor. Okulda kullandığımız materyaller, ders kitapları ve kullanılan notların çoğu yurttan ve kaldığımız yerlerde kalmış durumda. Ayrıca ödevimizi tamamlamak için gereken laptop ve bilgisayar tarzı araç-gereçlerin olmaması durumu daha çok zorlamaktadır. Kayıt dondurmaya kimse istemez ama yaz okulunda telafi derslerinin olması çok iyi olurdu.” (Ö159).

Değerlendirme yöntemleri ve sınavlardan kaynaklanan olumsuzluklar temasında, öğrencilerin %14,82'si değerlendirme yöntemlerine ilişkin belirsizliklere bağlı olarak sorunlar yaşadıklarını ve bu durumun kaygılarını artırdığını ifade etmiştir. Öğrenciler ayrıca, uzaktan eğitim sürecinde ödev ve sorumluluklarının fazla olduğunu (%9,19), notlarının düşmesi ve okullarını uzatma ihtimallerinin olduğunu (%7,50) ifade etmişlerdir. Uzaktan eğitimin olumsuz yönlerine ilişkin ilgili temada görüş bildiren bazı öğrencilerin ifadeleri şöyledir.

“Bilgilendirilme konusundaki eksiklikler. Sınav, ödev veya ne yolla bir değerlendirme yapılacağı. Sınav yapılacaksa konu aralığı veya zamanı. Kısacası iletişim kopukluğu.” (Ö11).

“Motivasyon düşüklüğü, derslere odaklanamama, ders notlarının hepsinin üst üste gelmesi, bazı derslerin sadece nottan ibaret olması, yapılacak sınavda elektronik aksaklıktan dolayı sınavı kaçırmaya veya başarısız olma kaygısı.” (Ö183).

Uzaktan eğitim altyapısı, internet ve teknolojiden kaynaklanan olumsuzluklar, temasında, öğrencilerin % 20,45'i buldukları bölgede veya kişisel olarak internetlerinin olmadığını veya internete bağlanma sorunları

yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Öğrenciler ayrıca üniversitenin sunduğu uzaktan eğitim altyapısının yetersiz olduğunu ve bazı teknik sorunlarla karşılaştıklarını (%3,19), uzaktan eğitim için gerekli olan teknolojik cihazlara sahip olmadıklarını (%1,69), uzun süreli telefon ve bilgisayar kullanımına bağlı olarak sağlık sorunları yaşadıklarını (%0,38) ve telefon bağımlısı olma riski taşıdıklarını (%0,19) ifade etmişlerdir. Uzaktan eğitimin olumsuz yönlerine ilişkin ilgili temada görüş bildiren bazı öğrencilerin ifadeleri şöyledir.

“İnternetimiz olmadığı için ve maddi durum sebebiyle alamıyoruz derslere ulaşamamam. Sınavların online olması sebebiyle internet ve teknolojik alet sıkıntısı sebebiyle sınavı olamamak veya tamamlayamamak.” (Ö20).

“Derslere adapte olmakta zorluk çekiyorum çünkü o eğitim ortamı yok. Bir süreden sonra telefona ya da bilgisayara bakmak baş ağrısı yapıyor ve gözlerim acıyor. Gönderilen dokümanlar da anlamadığımız bir şey olunca rahat rahat soramıyoruz ve buda eğitimimizde aksamalara yol açıyor.” (Ö170).

Öğretim kadrosundan kaynaklanan olumsuzluklar temasında, öğrencilerin %8,26’sı uzaktan eğitim sürecinde öğretim üleriyle iletişim sorunları yaşadıklarını ifade etmiştir. Öğrenciler ayrıca, öğretim üyelerinin yeteri kadar rehberlik, yönlendirme yapmadığını (%6,94), öğretim üyelerinin anlayışsız olduğunu (%4,50), öğretim üyelerinin uzaktan eğitim konusunda yetersiz olduklarını (%4,13) ve uzaktan eğitim video derslerinde hocaların doğal davranmadığını (%0,19) ifade etmişlerdir. Uzaktan eğitimin olumsuz yönlerine ilişkin ilgili temada görüş bildiren bazı öğrencilerin ifadeleri şöyledir.

“Hiç bir şekilde hocalar ile iletişim kuramıyoruz. Hocaların bu süreçte anlayış göstermesi gerekirken tonla notlarla boğuşuyoruz. Üniversitemizden bu yüzden memnun değilim. Hocalar pandemi döneminde hiç bir şekilde kolaylık sağlamıyor.” (Ö24).

“Düzenli bir altyapı yok, hocalar ilgisiz tek yaptıkları sayfalarca ödev atmak. Konu anlatımı yok ilgi yok açıklama yok.” (Ö35).

“Biz öğrenciler olarak, öğretmenlerin ha bire ödev vermesinden ve bizleri hiç anlamayışlarından şikâyetçiyiz. Malum nedenden dolayı etrafımızdaki insanlar ve psikolojimiz bu olanlara kayıtsız kalmayarak etkilenmekte ve etki derslerimize, ödevlerimize kötü yansımaktadır.” (Ö392).

Motivasyona bağlı olumsuzluklar, temasında, öğrencilerin %12,38’i motivasyon eksikliğine bağlı olarak derslere odaklanmadıklarını ifade etmiştir. Öğrenciler ayrıca, uzaktan eğitimde sınıf disiplininin olmadığını (%1,13), uzaktan eğitimde derslere aktif olarak katılmadıklarını (%0,94) ve sınıf ortamının oluşturduğu rekabetin uzaktan eğitimde oluşturulmadığını (%0,19) ifade etmişlerdir. Uzaktan eğitimin olumsuz yönlerine ilişkin ilgili temada görüş bildiren bazı öğrencilerin ifadeleri şöyledir.

“Her öğrencinin uzaktan eğitime katılım imkânları tam olmayabiliyor. Ayrıca yüz yüze eğitim kendi içinde düzeni olan benimsenmiş bir sistem dahilinde yürütülüp hayatımıza alışılmışken uzaktan eğitime odaklanma, motivasyon ve etkileşim ihtiyaçlarımızı karşılamamaktadır.

Evimizde birden çok şeylerle uğraşırken aynı zamanda derslere odaklanmamızda dezavantaj oluyor. Yüz yüze eğitimi seçerek okumuş olmamız zaten en başında verilebilecek cevaptır.” (Ö164).

“Motivasyonumuz düşüyor ve bundan dolayı çalışmamız da azalıyor ve derslere gidememek de psikolojimi kötü etkiledi.” (Ö328).

Ev koşulları ve diğer şartlarla ilgili olumsuzluklar temasında, öğrencilerin %7,50’si evdeki ders çalışma ortamlarının uygun olmadığını ifade etmiştir. Öğrenciler ayrıca, okul dışındaki sorumluluklarının ders çalışmalarına engel olduğunu (%2,81), derslere ve ders çalışmaya ayrılacak yeterli zaman bulamadıklarını (%0,38) ve uzaktan eğitime erişim konusunda herkesin aynı imkânlarla sahip olmadığını (%0,38) ifade etmişlerdir. Uzaktan eğitimin olumsuz yönlerine ilişkin ilgili temada görüş bildiren bazı öğrencilerin ifadeleri şöyledir.

“Dersleri köyde ikamet ettiğimden dolayı takip edemiyorum. İş güçten kafamı kaldıramıyorum bu yüzden sınavlarda düşük alma kaygım var.” (Ö102).

“Ders yükünün evde arttığını düşünüyorum. Uzaktan eğitim muhteşem bir şey ancak evli ve çocuklu öğrenciler için çok zor. Derslere evde aile varken katılmak çok zor.” (Ö171).

“Hayat eve sığmıyor evde ders çalışma ihtimalimiz çok azalıyor biz kalabalık aileyiz ve sürekli yapılması gereken işlerimiz oluyor. Okulda olduğumuzda başka işimiz yoktu.” (Ö385).

Salgın ve sosyal mesafe kuralı ile ilgili olumsuzluklar temasında, öğrenciler salgına bağlı olarak ortaya çıkan olumsuz psikolojinin derslere odaklanmayı zorlaştırdığını (%5,07), salgının ne zaman biteceğine ilişkin belirsizliğin kaygı düzeylerini artırdığını (%3,19), öğrenciler kütüphaneye veya gerekli ders araç ve gereçlerine ulaşamadıklarını (%1,31), staj yapamadıklarını (%0,38), mezuniyet balosu yapamayacak olmalarını (%0,38) ve kütüphaneden aldıkları ödünç kitapları iade edememelerini (%0,19) uzaktan eğitimin olumsuz yönleri olarak ifade etmişlerdir. Uzaktan eğitimin olumsuz yönlerine ilişkin ilgili temada görüş bildiren bazı öğrencilerin ifadeleri şöyledir.

“Hiç bir şekilde uzaktan eğitimi yeterli bulmuyorum. Çevremde bu şekilde eğitim gören herkes bu durumdan muzdarip fakat artık içinde bulunduğumuz durumdan dolayı insanlardaki umursamazlıktan kimse gerçek görüşlerini beyan edemiyor. Ben büyük şehirde yaşıyorum ve bu günden itibaren yaşadığım mahalle karantinaya alınıyor her an tehlike kapımızdayken hiç bir şey yokmuş gibi her gün atılan bir sürü sayfalarca bilgisayar dosyasının arasından ne çalışacağını bulmaya çalışmak pek de hoş değil açıkçası. Annem işten çıkarıldı geçim problemimiz var günden güne virüs yaklaşıyor bu kadar derdin arasında bu anlamsız bilgisayar dosyaları beni çok üzüyor ve de bu olayların arasında sınava girecek olmak beni artık gençliğimden soğuttu. Titanik batarken keman çalmaya devam eden ekip modundan çıkıp gerçekten öğrencinin lehinde bir şeyler olmasını istiyorum. Lütfen sesimizi duyun.” (Ö180).

“Staj yapamamak ve öğretmenliğe dair bir deneyiminin olmaması.” (Ö193).

Sosyal yaşama ilişkin olumsuzluklar temasında, öğrenciler sosyalleşme imkânlarının azaldığını (%3,75) ve arkadaşlarını özlediklerini (%0,19) ifade etmişlerdir. Uzaktan eğitimin olumsuz yönlerine ilişkin ilgili temada görüş bildiren bazı öğrencilerin ifadeleri şöyledir.

“Sosyal aktivitesiz kalıp eve hapsolmek.” (Ö203).

“Olumsuz yanı arkadaşları görememem ve yüz yüze eğitim görememem.” (Ö259).

SONUÇ ve TARTIŞMA

Bu bölümde acil ve zorunlu uzaktan eğitimin olumlu ve olumsuz yönlerine ilişkin araştırma sonuçları, öğrencilerin görüşleri ve oluşturulan temalar doğrultusunda tartışılmıştır. Covid-19 salgını süresince acil ve zorunlu olarak uzaktan eğitime geçilmesi eğitimin kesintiye uğramaması adına katkılar sunup, çeşitli kazanımlar sağlamasına rağmen, bu süreç bazı eşitsizliklere ve olumsuzluklara da neden olmuştur. Araştırma sonunda acil ve zorunlu uzaktan eğitim sürecine ilişkin görüş bildiren üniversite öğrencilerinin daha çok olumsuz görüş bildirdiği tespit edilmiştir. Bu sonuç, Karakuş ve diğerlerinin (2020) ve Karatepe ve diğerlerinin (2020) araştırmalarının bulgularıyla örtüşmektedir.

Zorunlu Uzaktan Eğitimin Olumlu Yönleri

Covid-19 salgını nedeniyle dünyada ve ülkemizde uygulanmaya başlayan acil ve zorunlu uzaktan eğitimin öğrencilere göre en önemli olumlu yönü, salgının yayılmasının engellenmesi olmuştur. Uzaktan eğitimle birlikte video derslerinin ve birçok dijital ders materyalinin artması öğrencileri memnun etmektedir (George, 2020). Araştırmanın bulgularında, uzaktan eğitim sistemi sayesinde, eğitimin kesintiye uğramaması, eğitimde kaynak çeşitliliğinin artması, esnek çalışma imkânı, mekân sınırlaması olmadan istenilen zamanlarda ve sayıda ders tekrarlarının yapılabilmesi öğrencilerin uzaktan eğitime bakışını olumlu etkilediği görülmüştür. Salleh ve diğerlerine (2020) göre, uzaktan eğitim öz disiplini ve sorumluluk almayı öğretmektedir. Araştırmada esnek çalışma imkânı, istenildiği kadar ders tekrarının yapılabilmesi gibi etkenlerin bazı öğrencilerin motivasyonlarını artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Dünyanın birçok yerinde ve ülkemizde uzaktan eğitim teknolojisine önemli harcamalar ve yatırımlar yapılmaktadır (Gelen ve Kaçan, 2020). Salgınla birlikte bu yatırımlar hız kazanmıştır. Açık erişim kültürünün ve elektronik kütüphanelerin artması, üniversitelerin uzaktan eğitim merkezi kurması, bazı üniversitelerin uzaktan eğitim konusunda tecrübeli üniversitelerle işbirliği yapması uzaktan eğitimin gelişmesini sağlamaktadır (Nenko vd., 2020). Araştırmanın bulgularına göre uzaktan eğitimle uygulamalı dersler yerine getirilememekte ya da verimsiz olmaktadır. Bununla birlikte, yakın gelecekte uzaktan eğitime yapılan yatırımlarla ve artırılmış gerçeklik teknolojisi sayesinde, laboratuvar ve uygulama gerektiren derslere uzaktan katılmak mümkün olabilir. Bu sayede uzaktan eğitim daha verimli olabilir (Clark, 2020; Djalilova, 2020).

Salgın döneminde ve öncesi süreçte sıklıkla konuşulan konulardan bir tanesi öğretim elemanlarının değişen rolleridir. Öğretim elemanları bilginin kaynağı ve aktarıcısı mı? Yoksa bilgi edinim sürecinde öğrencilere yol

gösteren, rehberlik eden ve kolaylıklar sağlayan mı? Salgın sürecinde öğrencilerin rollerinin rehberlik eden ve yol gösteren şeklinde değişmesi gerektiği daha iyi anlaşılmıştır (Bozkurt, 2020). Uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerle kurulan etkili iletişim ve sunulan rehberlik hizmetleri öğrencilerin memnuniyetini artırmaktadır (George, 2020; Jowsey, Foster, Cooper-Ioelu ve Jacobs, 2020). Uzaktan eğitim sürecinde öğretim elemanlarının öğrencilerle kurdukları iletişimin sürekliliği, niteliği de önemlidir. Öğretim elemanları bu süreçte empati yaparak öğrencileri anlamaya çalışmalı ve öğrencilerini önemseydiğini hissettirmelidir (Bozkurt, 2020). Araştırmanın bulgularına göre, öğretim kadrosunun acil ve zorunlu uzaktan eğitim sürecinde anlayışlı, motive edici olması, gerekli açıklamaları zamanında yapmaları ve ders notlarını düzenli olarak paylaşmaları öğrencilerin uzaktan eğitime bakışını olumlu etkilemektedir.

Dijital ortamda yapılan sınavların zamanının esnek olması, verilerin toplanmasının ve analiz edilmesinin kolay olması, sınavların basılması ve dağıtılması sürecindeki maliyetleri azaltması, soruların video vb. çoklu ortamlarla zenginleştirilmesi gibi birçok olumlu yönü vardır. Ayrıca dijital ortamlarda yapılan değerlendirme sınavlarının ortalamasının basılı sınavların ortalamasından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (George, 2020; Solak vd., 2020). Araştırmanın bulgularına göre, uzaktan eğitim derslerinin değerlendirmesinde sınav yerine ödev verilmesi, sınav baskısını ortadan kaldırmakta, dersleri geçmeyi kolaylaştırarak öğrencilerin not ortalamalarının yükselmesine katkı sağlamaktadır. Uzaktan eğitimin sağladığı esneklik sayesinde özellikle son sınıf öğrenciler KPSS vb. merkezi sınavlara daha iyi hazırlanabilmektedir.

Uzaktan eğitim uygulamaları sayesinde eğitim sistemimiz ve kurumlarımız birçok açıdan tasarruf edebilir. Nüfus ve mültecilerin artışına bağlı olarak ortaya çıkan derslik ihtiyacı, okulların fiziki şartlarının iyileştirilmesi, nitelikli öğretmen ihtiyacı, ders araç ve gereçlerinin temini konularında uzaktan eğitim önemli düzeyde tasarrufta bulunmayı sağlamaktadır (İşman, 2011). Uzaktan eğitim ekonomiktir (Salleh vd., 2020). Uzaktan eğitim sürecinde üniversiteye gitmek için herhangi bir ulaşım aracına ihtiyaç duyulmadığı için, ulaşım masrafları ve ulaşım için kullanılan zaman ortadan kalkmış olur (Djalilova, 2020). Araştırmanın bulgularına göre, uzaktan eğitim sürecinde öğrenciler aileleri ile birlikte olmanın birçok avantajı yaşamaktadır. Öğrenciler uzaktan eğitim sayesinde masraflarının azaldığını, bu süreçte hem öğrenip görüp hem çalışarak ekonomik gelir elde ettiklerini ifade etmişlerdir.

Araştırmanın bulgularına göre, uzaktan eğitim sürecinde öğrenciler dinlenme ve tatil yapma fırsatı bulmakta, hobilerine ve kişisel gelişimlerine daha fazla zaman ayırabilmektedir. Uzaktan eğitim süresince öğrenciler dijital içerik oluşturma ve paylaşma becerisi kazanmaktadır. Ses ve videolarla zenginleştirilmiş ödev, rapor vb. içeriklerin üretilmesi süresince öğrencilerin bilişim teknolojilerini kullanma becerileri artmaktadır (Akyürek, 2020; Djalilova, 2020).

Zorunlu Uzaktan Eğitimin Olumsuz Yönleri

Uzaktan eğitimin fırsat eşitliği sağlaması, yaşam boyu eğitim imkânı sunması gibi birçok açıdan olumlu yönü olmasına rağmen, salgın nedeniyle acil ve zorunlu olarak ve yeterince hazırlık, planlama yapılmadan

uygulamaya geçirilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, bu durum öğrencilerin uzaktan eğitime bakışını olumsuz etkilemiştir.

Acil ve zorunlu olarak gerçekleştirilen uzaktan eğitim sürecine öğretim elemanlarının büyük bir kısmı hazırlıksız yakalanmıştır. Örgün eğitim müfredatının plansız bir şekilde uzaktan eğitimle yürütülmeye çalışılması, öğretim kadrosunun uzaktan eğitim konusunda yetersiz olması öğrencilerin memnuniyetini olumsuz etkilemektedir (Chen vd., 2020). Zorunlu acil uzaktan eğitime geçişte bazı gelenekçi öğretim elemanlarının, teknolojiyi kullanma becerilerini yetersiz olması ve psikolojik bariyerleri uzaktan eğitim sürecini olumsuz etkilemektedir (Nenko, Kybalna and Snisarenko, 2020). Keskin ve Özer – Kaya (2020) araştırmalarında, salgın süresince yürütülen acil ve zorunlu uzaktan eğitim döneminde öğrencilerin öğretim elemanlarıyla yeterince iletişim kuramadıklarını ve yeterli geribildirim alamadıklarını, Karatepe, Küçükgençay ve Peker (2020) öğretmen adaylarının senkron derslerde arkadaşları ve öğretim elemanları ile iletişimde sorunlar yaşadığı ve öğretim elemanlarının senkron eğitim konusunda yeterliklerini artırması gerektiğini, Akyürek (2020) uzaktan eğitimdeki iletişim ve etkileşimin yüz yüze eğitimdeki kadar kolay olamayacağını ifade etmişlerdir.

Uzaktan eğitim öğrencilerin arkadaşları ve öğretim üyeleriyle iletişimlerini sınırlandırmaktadır (Djalilova, 2020). Hazırlıksız ve plansız geçilen acil ve zorunlu uzaktan eğitim sürecinde eğitim daha çok öğretmen merkezli haline gelmiş, öğrencilerin derslere etkin katılımı azalmıştır (Barton, 2020). Araştırmanın bulgularına göre, öğretim elemanları ile yeterince iletişim kuramayan, öğretim elemanlarının uzaktan eğitim konusunda yetersiz olduğunu ve yeteri kadar rehberlik yapmadığını düşünen öğrencilerin uzaktan eğitime bakışı genellikle olumsuzdur.

Uzaktan eğitimde teorik dersler sorunsuz işlenmekle beraber, uygulama gerektiren dersler yeterince verimli değildir. Uzaktan eğitim dersleri bireysel öğrenme hızında takip edilebiliyor olmasına rağmen, öğrenilenler kalıcı olmamakta ve daha çabuk unutulmaktadır (Akyürek, 2020; Keskin ve Özer Kaya, 2020). Acil ve zorunlu uzaktan eğitimde tıp, mühendislik gibi uygulamalı derslerin yoğun olduğu fakültelerde bazı dersler işlenememiştir (Clark, 2020; Djalilova, 2020). Araştırmada öğrencilere göre, uzaktan eğitim derslerinde yeterince etkileşim olmadığı için derslerin verimsiz geçtiği sonucuna ulaşılmıştır. Uzaktan eğitim ders içeriklerinin yetersiz olması, uygulamalı derslerin yeterince anlaşılabilmesi öğrencilerin uzaktan eğitime bakışını olumsuz etkilemektedir.

Salgın öncesinde ve salgın süresince devam eden sonuç odaklı değerlendirme yöntemleri eğitim sistemimizin en önemli sorunlarından biridir. Uzaktan eğitimde e-öğrenme içeriklerinin sisteme yüklenip öğrencileri bu içeriklerden sorumlu tutarak sınav yapmak etkili bir uzaktan eğitim için yeterli değildir. Ölçme ve değerlendirme de süreç odaklı bir sistemin kurulması gerekmektedir. Bunun için teknoloji destekli ölçme değerlendirme sistemlerinin kullanılması, öğrencilerin eğitim süresince oluşturdukları dijital ayak izleri, etik ilkeler gözetilerek değerlendirmede kullanılmalıdır (Bozkurt, 2020). Araştırmanın bulgularına göre, salgın sürecinde yürütülen derslerin değerlendirme yöntemlerine ilişkin belirsizlikler bulunmaktadır. Bu süreçte olumsuz psikoloji içerisinde olan öğrenciler, ödev ve sorumluluklarının fazla olmasından rahatsızlık duymaktadır. Ders notlarının düşebileceğini ve okullarını uzatabileceklerini düşünen öğrenciler uzaktan değerlendirme sisteminin kendilerini kaygılandırdığını ifade etmiştir.

Salgın süresince farklı şehirlerde öğrenim gören öğrenciler memleketlerine, bazı uluslararası öğrenciler ise ülkelerine dönmüştür (Salleh vd., 2020). Salgın nedeniyle evde kalmak zorunda olan ve günlük yaşam rutinleri değişen öğrenciler, salgına bağlı olarak ortaya çıkan stres, anksiyete ve depresyonla da mücadele etmek zorunda kalmıştır (Al Lily, Ismail, Abunasserand Alqahtani, 2020). Araştırma bulgularına göre, salgın süresince yakınları veya kendisi hastalanan öğrencilerin kaygı düzeyleri artmakta hatta bazı öğrenciler travma yaşayabilmektedir. Bu dönemde okul ve eğitim öğrencilerin birinci önceliği olmaktan uzaklaşmıştır. Bu nedenle salgın süresince öğrencilerin sadece eğitsel olarak değil duyuşsal ve psikolojik olarak da desteklenmesi gerekmektedir (Bozkurt, 2020). Araştırmanın bulgularına göre, salgına bağlı olarak ortaya çıkan olumsuz psikoloji, kaygılar ve geleceğe ilişkin belirsizlikler öğrencilerin uzaktan eğitime odaklanmasını zorlaştırmaktadır.

Uzaktan eğitim öğrencileri bireysel çalışmaya yönlendirerek takım çalışmalarını azaltmaktadır (Keskin ve Özer Kaya, 2020). Uzaktan eğitim sağladığı esneklikle beraber, öğrencilerin fazla rahat davranmasına, sorumluluklarını ertelemesine neden olabilmektedir (Djalilova, 2020). Öz çalışma alışkanlığı ve disiplini olmayan öğrenciler uzaktan eğitimden verim alamamakta (Akyürek, 2020) ve motivasyon gücünü yaşamaktadır (Karakuş vd., 2020). Araştırmanın bulgularında, uzaktan eğitim derslerinde sınıf ortamının oluşturduğu rekabetin, sınıf disiplininin olmadığı, öğrenciler derslere aktif olarak katılmadıkları için derslere odaklanamadıkları tespit edilmiştir. Salgına bağlı olarak ortaya çıkan olumsuz psikolojinin, geleceğe ilişkin belirsizliklerin de öğrencilerin derslere odaklanmasını zorlaştırdığı tespit edilmiştir.

Uzaktan eğitim sektörü salgın sürecinde ve sonrasında, karma/hibrit eğitim modelleri kullanılarak büyümeye devam edecektir (Clark, 2020). Etkili bir online eğitim için, uzaktan eğitim altyapısının kurulması, ders içeriklerinin zenginleştirilmesi, ortaya çıkabilecek sorunlara karşı teknik destek ekibinin olması gerekmektedir (Salleh vd., 2020). Uzaktan eğitimde öğrencilerin memnuniyeti etkileyen en önemli faktör, uzaktan eğitim için kullanılan platformun istikrarlı bir şekilde çalışmasıdır (Chen, Peng, Yin, Rong, Yang ve Cong, 2020; Jowsey, Foster, Cooper-loelu ve Jacobs, 2020). Uzaktan eğitim teknolojileri ve altyapı yatırımlarının yetersiz olması uzaktan eğitime bakışı olumsuz etkilemektedir (Nenko, Kybalna ve Snisarenko, 2020). Acil ve zorunlu uzaktan eğitim sürecinde yaşanan teknik aksaklıklar ve diğer olumsuzluklar öğrencilerin ve ailelerinin uzaktan eğitime bakışını da olumsuz etkilemektedir (Al Lily vd., 2020). Araştırmanın bulgularında, özellikle kırsal bölgelerde yaşayan öğrencilerin birçoğunun uzaktan eğitim için gerekli olan teknolojik cihazlarının, internetlerinin olmadığı veya internete bağlanma sorunları yaşadıkları tespit edilmiştir. Öğrenciler üniversitenin sunduğu uzaktan eğitim altyapısının yetersiz olduğunu düşünmekte, buna bağlı olarak yaşanan teknik sorunlarda yeterince destek alamadıklarını ifade etmişlerdir. Evlerinde uygun bir ders çalışma ortamı olmayan, okul dışındaki sorumlulukları nedeniyle ders çalışmaya zaman bulamayan öğrenciler de uzaktan eğitime olumsuz bakmaktadır.

Sosyo-ekonomik nedenlerden dolayı az gelişmiş bölgelerde, bilgiye erişim anlamında öğrenciler arasında eşitsizlikler yaşanmaktadır (Karakuş vd., 2020). Kırsal bölgelerde internete ve uzaktan eğitim teknolojilerine erişim konusunda yaşanan sorunlar dijital bölünmeye neden olmaktadır (Bozkurt, 2020). Bu eşitsizlik sadece öğrenciler arasında değil öğretim kadrosu açısından da benzerdir. Üniversitelerinin sağladığı uzaktan eğitim

altyapısı, uzaktan eğitim için gerekli olan araçların yeterliği, personelin eğitimi gibi durumlar üniversiteler açısından eşitsizliğe neden olabilmektedir.

Öğrenciler arasında sosyal medya ve uzaktan eğitim derslerini takip etmek için telefon ve bilgisayar kullanımının artması telefon bağımlılığı, bel boyun ağrıları, göz yanması vb. sağlık sorunlarına neden olabilmektedir. Acil ve zorunlu uzaktan eğitim sürecinde bilişim teknolojilerinin kullanım düzeyinin artması bazı siber güvenlik kaygılarını beraberinde getirmiştir (Al Lily vd., 2020).

Salgın sürecinde arkadaşlarından uzak kaldıkları için sosyalleşme imkânı bulamayan öğrenciler (Akyürek, 2020), bu ihtiyaçlarını sosyal medyayı daha fazla kullanarak gidermeye çalışmaktadır (Keskin ve Özer Kaya, 2020). Örgün eğitimde ders sonrası zamanlarda öğrenciler arasında kurulan ilişkiler, arkadaşlıklar birçok girişimin ve iş fikrinin oluşmasını sağlamıştır (Djalilova, 2020). Dünyada birçok uluslararası şirketin kuruluşunda bu ilişkileri görmek mümkündür. Uzaktan eğitimde bu yakın ilişkilerin kurulamaması olumsuz olarak değerlendirilebilir.

ÖNERİLER

Salgın nedeniyle acil ve zorunlu olarak yürütülmeye başlanan uzaktan eğitim sürecinin iyileştirilmesine ilişkin şu önerilerde bulunulabilir.

- Üniversiteler uzaktan eğitim altyapılarını güçlendirip, uzaktan eğitim ders içeriklerini çoklu ortam uygulamalarıyla zenginleştirilebilir.
- Öğretim elemanlarının uzaktan eğitim konusunda kendilerini geliştirebilmeleri için uzaktan hizmet içi eğitimler düzenlenebilir.
- Uzaktan eğitimle yürütülen derslerin değerlendirilmesinde, süreci esas alan bir sistem kurulabilir.
- YÖK ve GSM operatörleri işbirliği ile özellikle kırsal bölgelerdeki internet altyapısı güçlendirilebilir, öğrencilere eğitimlerinde kullanmak koşuluyla ücretsiz internet desteği sağlanabilir.
- Uzaktan eğitimin sağlıklı yürütülebilmesi için ihtiyaç duyulan teknolojik araç ve gereçlere salgın süresince KDV istisnası getirilebilir. Maddi durumu iyi olmayan öğrencilerin teknolojik cihazları daha kolay edinmeleri için kolaylıklar sağlanabilir.
- Salgın nedeniyle kaygı ve motivasyon kaybı yaşayan öğrencilere, üniversite tarafından psikolojik destek ve rehberlik hizmeti verilebilir.
- Üniversiteler işbirliğince “Ulusal Kitlese Açık Online Ders” sistemi kurulabilir ve dünyadaki örneklerine entegre edilebilir.

Etik Metni

Bu makalede dergi yazım kurallarına, yayın ilkelerine, araştırma ve yayın etiği kurallarına, dergi etik kurallarına uyulmuştur. Makale ile ilgili doğabilecek her türlü ihlallerde sorumluluk yazarlara aittir.

Yazarların Katkı Oranı Beyanı: Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamışlardır.

KAYNAKÇA

- Akyürek, M. (2020). Uzaktan eğitim: Bir alan yazın taraması. *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 1-9.
- Al Lily, A. E., Ismail, A. F., Abunasser, F. M. & Alqahtani, R. H. A. (2020). Distance education as a response to pandemics: Coronavirus and Arab culture. *Technology in Society*, 63, 101317. <https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2020.101317>
- Aydemir, M. (2018). *Uzaktan eğitim program, ders ve materyal tasarımı*. Eğitim Yayınevi.
- Aslantaş, T. (2014). Uzaktan eğitim, uzaktan eğitim teknolojileri ve Türkiye’de bir uygulama. <https://www.tankutaslantas.com/wp-content/uploads/2014/04/Uzaktan-E%C4%9Fitim-Uzaktan-E%C4%9Fitim-Teknolojileri-ve-T%C3%BCrkiyede-bir-Uygulama.pdf>
- Barton, D. C. (2020). Impacts of the COVID-19 pandemic on field instruction and remote teaching alternatives: Results from a survey of instructors. *Ecology and Evolution*. 10: 12499– 12507 <https://doi.org/10.1002/ece3.6628>
- Bozkurt, A. (2020). Koronavirüs (Covid-19) pandemi süreci ve pandemi sonrası dünyada eğitime yönelik değerlendirmeler: Yeni normal ve yeni eğitim paradigması. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 112-142.
- Bozkurt, A. (2017). Türkiye’de uzaktan eğitimin dünü, bugünü ve yarını. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 85-124.
- Büyüköztürk, Ş. Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Cabl, E. ve Ersoy, H. (2017). Yükseköğretimde uzaktan eğitim uygulamalarının incelenmesi: Türkiye örneği. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 7(3). DOI: 10.5961/jhes.2017.219
- Chen, T., Peng, L., Yin, X., Rong, J., Yang, J. & Cong, G. (2020). Analysis of user satisfaction with online education platforms in China during the Covid-19 pandemic. *Healthcare*, 8(3), 200. MDPI AG. <https://doi.org/10.3390/healthcare8030200>
- Clark, J. T. (2020). Distance education. Ernesto Iadanza (Ed.), *Clinical engineering handbook* (pp. 410-415). Academic Press. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-813467-2.00063-8>
- Djalilova, K. M. (2020). Advantages and disadvantages of distance learning. *Наука и образование сегодня*, 7(54), 70-72.
- George, M. L. (2020). Effective teaching and examination strategies for undergraduate learning during COVID-19 school restrictions. *Journal of Educational Technology Systems*, 49(1), 23-48. <https://doi.org/10.1177/0047239520934017>
- Gökbulut, B. (2021). Uzaktan eğitim öğrencilerinin bakış açısıyla uzaktan eğitim ve mobil öğrenme. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 11(1), 160-177. <https://doi.org/10.17943/etku.797164>
- İşman, A. (2008). *Uzaktan eğitim*. Pegem Akademi.
- Jowsey, T., Foster, G., Cooper-Ioelu, P. & Jacobs, S. (2020). Blended learning via distance in pre-registration nursing education: A scoping review. *Nurse Education in Practice*, 102775. <https://doi.org/10.1016/j.nepr.2020.102775>

- Kaçan, A. & Gelen, İ. (2020). Türkiye'deki uzaktan eğitim programlarına bir bakış. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 6(1), 1-21.
- Karakuş, N. Ucuzsatar, N. Karacaoğlu, M. Ö.Esendemir, N ve Bayraktar, D. (2020). Türkçe öğretmeni adaylarının uzaktan eğitime yönelik görüşleri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (19), 220-241. DOI: 10.29000/rumelide.752297.
- Karatepe, F., Küçükgençay, N. ve Peker, B. (2020). Öğretmen adayları senkron uzaktan eğitime nasıl bakıyor? Bir anket çalışması. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7(53), 1262-1274.
- Keskin, M. ve Özer Kaya, D. (2020). Covid-19 sürecinde öğrencilerin web tabanlı uzaktan eğitime yönelik geri bildirimlerinin değerlendirilmesi. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 5(2), 59-67.
- Mayring, P., Gümüş, A. ve Durgun, S. M. (2011). *Nitel sosyal araştırmaya giriş: Nitel düşünce için bir rehber*. Bilgesu Yayıncılık.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Sage.
- Moore, M.G. & Kearsley, G. (2011). *Distance education: A systems view of online learning (what's new in education)* (3rd ed.). Wadsworth Publishing.
- Nenko, Y., Kybalna, N. & Snisarenko, Y. (2020). The COVID-19 Distance Learning: Insight from Ukrainian students. *Revista Brasileira de Educação do Campo*, 5, e8925-e8925. <https://doi.org/10.20873/uft.rbec.e8925>
- Pirozhkova, A. O., Ponomareva, Y. V. & Solopina, G. A. (2020). The Formation of professional competences of future philologists in distance education. [Conference presentation abstract]. *In International Scientific Conference "Digitalization of Education: History, Trends and Prospects"(DETP 2020)* (pp. 825-830). Atlantis Press. <https://doi.org/10.2991/assehr.k.200509.145>
- Saban, A. (2008). Okula ilişkin metaforlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 14(3), 459-496.
- Salleh, F. I. M., Ghazali, J. M., Ismail, W. N. H. W., Alias, M. & Rahim, N. S. A. (2020). The impacts of Covid-19 through online learning usage for tertiary education in malaysia. *Journal of Critical Reviews*, 7(8), 147-149. <http://dx.doi.org/10.31838/jcr.07.08.30>
- Seaman, J. E., Allen, I. E. & Seaman, J. (2018). Grade Increase: Tracking distance education in the United States. *Babson Survey Research Group*.
- Solak, H, Ütebay, G. ve Yalçın, B. (2020). Uzaktan eğitim öğrencilerinin basılı ve dijital ortamdaki sınav başarılarının karşılaştırılması. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 41-52.
- Sönmez, V. ve Alacapınar, F. G. (2011). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. ANI Yayıncılık.
- Yaman, E., Mermer, E. Ç. ve Mutlugil, S. (2009). İlköğretim okulu öğrencilerinin etik davranışlara ilişkin görüşleri: Nitel bir araştırma. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(17), 93-108.
- Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10. baskı). Seçkin Yayınevi.